

PARTIDUL M.R.P. ȘI PROBLEMA CONSTRUCȚIEI STATALE ÎN REPUBLICA A IV-A FRANCEZĂ

Dumitru SÎRGHI

Catedra Istorie Universală

Ayant étudié le programme et le statut du parti, les matériaux des congrès nationaux, les décisions des instances supérieures du parti, les projets de constitutions, les discours de députés républicains populaires dans l'Assemblée Nationale, les travaux de leaders, dirigeants du parti, l'auteur dévoile les conceptions M.R.P. concernant le système politico-étatique et le rôle des institutions gouvernementales dans la réalisation du progrès politique, économique et socio-culturel de la IVe République.

În noiembrie 1944 pe avanscena politică franceză a apărut un nou partid politic – Mișcarea Republicană Populară (M.R.P.) Fondat de promotorii democrației creștine, de către participanții la Mișcarea de Rezistență, noul partid politic a enunțat că „va lupta, după eliberarea deplină de sub jugul fascist, pentru a crea o Franță nouă ..., în care va fi instaurată democrația politică, economică și socială ... garanție a respectării drepturilor persoanei și libertăților civice, care asigură dominația muncii asupra capitalului și a meritelor personale asupra privilegiilor, condiționate de bogății și obârșie” [1, p.1]. Pentru a sublinia grandoarea transformărilor dorite, liderii M.R.P. le-au definit „revoluție”, dar precizau că va fi o „revoluție prin lege” [2, p.51]. Or, partidul Mișcarea Republicană Populară, primul dintre partidele nemarxiste, și-a asumat public sarcina transformării fundamentale a societății franceze. Republicanii populari considerau posibilă realizarea acestui scop prin consolidarea și extinderea colaborării forțelor participante la Rezistență în cadrul unui nou regim politico-statal. Pentru ei, participanți la mișcarea de rezistență, Republica a III-a era inacceptabilă, deoarece „nu mai asigura puterilor publice competența, autoritatea, eficacitatea – indispensabile Statului” și purta vina pentru „dezastrul din anul 1940” [3]. „Revoluția prin lege”, preconizată de partid, necesita implicarea directă a Statului în efectuarea reformelor structurale fundamentale. „Statul, – menționa unul din întemeietorii partidului, F. de Menthon, – nu trebuie să se mărginească doar la reglementarea relațiilor dintre indivizi și la menținerea ordinii publice, ci și să conducă cu viața în general” [4]. În opinia republicanilor populari, Statul urma să-și modifice esențial funcțiile: „Pe lângă cele de reglementare și constrângere se impun și funcțiile de dirijare a întregii vieți economice a țării, de asigurare a apărării naționale, de coordonare a relațiilor metropolei și coloniilor” [5].

Îndeplinind decizia congresului de constituire, conducătorii partidului au elaborat proiectul reformei regimului politic de stat. După ce a fost discutat de către C.N. al M.R.P. pe 25-26 august 1945, a fost propus aliaților lor ca bază de lucru. Autorii proiectului, stipulând extinderea și consolidarea rolului Statului, totodată precizau că acest deziderat se va realiza numai „în cadrul unui regim democratic și republican” [4]. „Republica, – afirma secretarul general al partidului A. Colin, – este forma tradițională concretă, în care se realizează regimul libertății, regim ce consacră persoana umană ... și înlătură orice concepție totalitară” [6]. Democrația, *alias* puterea poporului, echivala cu: guvernul țării – emanație și întruchipare a voinței poporului; intangibilitatea drepturilor și libertăților persoanei; respectarea obligatorie de către majoritatea guvernamentală a exigențelor morale, comune tuturor cetățenilor etc. [4]. Pentru realizarea democrației, M.R.P. propunea o cale tradițională: alegerile periodice în instituțiile reprezentative. Însă, partidul a propus întregirea „democrației reprezentative” prin „democrație directă”, adică: prin asigurarea „unei legături permanente între popor și reprezentanții lui în parlament, în guvern”; prin completarea „votului individual cu votul colectiv”, căci și „... colectivele sau grupurile de orice natură exprimă aspirațiile, interesele poporului pe care puterea publică este obligată se le audă”; prin organizarea referendumurilor pe cele mai importante probleme politice, economice și sociale [4].

Proiectul includea și o altă inovație. El respingea principiul democrației clasice burgheze – separarea puterilor. Autorii susțineau că, deoarece „într-un regim republican toate puterile au aceeași origine și bază, este inadmisibilă independența fiecărei (puteri) în raport cu celelalte. Guvernul și parlamentul sunt interdependente, dar fiecare își are propriile funcții. Divizarea puterilor este o abstracție inaplicabilă în practică, pe când separarea funcțiilor este o realitate și o necesitate”. (F.Krâlov, doctor în drept, într-un studiu special a

demonstrat că „sistemul francez de guvernământ practic a răsturnat teoria divizării puterilor” [7, p.19]). Reieșind din aceste considerente, autorii proiectului au insistat asupra „definirii stricte a funcțiilor instituțiilor statale și echilibrării cât mai exact posibilă a celor două puteri – executivă și legislativă” [4].

Primul compartiment al proiectului de Constituție era consacrat Președintelui Republicii. Ales de Consiliul alegătorilor pe un termen de 7 ani, Președintelui i se atribuiau drepturi mult mai importante ca Președintelui Republicii a III-a. De rând cu funcțiile reprezentative: Președinte al Uniunii Franceze, al Consiliului Național de Apărare, al Consiliului Superior al Populației, cu prerogativele: numirea în post a funcționarilor superiori, semnarea tratatelor internaționale, acreditarea diplomaților, Președintelui Republicii i se acordau și „funcții reglementate prin Constituție” – de a numi și a destitui Președintele Consiliului de Miniștri, de a promulga legile, de a dizolva parlamentul și a desfășura referendumuri, dreptul de a grația etc. [4].

În al doilea compartiment erau stabilite funcțiile Consiliului de Miniștri. Președinte al guvernului putea fi doar liderul sau unul din membrii grupului parlamentar majoritar. Desemnat în funcție de Președintele Republicii, primea învestitura parlamentului și era responsabil în fața acestuia. Drepturile lui erau: numirea și destituirea din funcție a miniștrilor, semnarea proiectelor de legi ale guvernului, suplinirea funcției de vice-președinte al tuturor consiliilor superioare, contrasemnarea legilor promulgate de Președinte etc. Guvernului i se acorda dreptul de inițiativă legislativă, dar cu anumite restricții: proiectele guvernamentale nu puteau ataca drepturile persoanei sau modifica structurile economice [4].

În următorul compartiment, consacrat puterii legislative, se propunea crearea unui parlament bicameral, compus din Camera deputaților, aleasă prin vot universal, inclusiv prin votul femeilor, pe un termen de 4 ani și Camera reprezentanților – alcătuită din împuterniciții colectivelor locale, departamentale, organizațiilor antreprenorilor, sindicatelor, ai uniunilor familiale, numiți de ele pe un termen de 6 ani, o treime din ei urmând a fi reînnoită la fiecare doi ani. Legifera doar prima cameră. Ea controla guvernul. Cea de a doua cameră avea doar funcții consultative. Camera deputaților avea dreptul de a modifica deciziile guvernului. Dar se stipula: „Criza guvernamentală, provocată de votul de neîncredere, duce la dizolvarea parlamentului și la alegeri anticipate” [8]. Această din urmă clauză o considerau cheia stabilității regimului.

Pentru a contracara „tentativele absolut firești ale democrației spre demagogie”, proiectul, pentru prima oară în practica politică franceză, propunea „stabilirea unui statut constituțional al partidelor politice, asigurarea reprezentării lor proporționale în parlament” [4]. Iar pentru ca „un partid să nu devină un instrument camuflat al unei companii de asigurări, al unei căi ferate, al unui trust etc.”, se cerea „stabilirea transparenței partidelor, controlul obligatoriu al cheltuielilor și, totodată, asigurarea prin bugetul de stat a mijloacelor necesare pentru participarea lor la campaniile electorale” [4]. Căci, „democrația, – conchideau autorii proiectului, – poate fi efectivă doar atunci când stabilește o anumită legalitate și disciplină” [4]. Proiectul nu a fost realizat, însă ideile cuprinse în el au fost parțial incluse în Constituția din 1946, dezvoltate și aprofundate în noile proiecte de reformă constituțională și în Constituția gaullistă din 1958.

Liderii partidului, participanți activi la Rezistență, au fost incluși în 1944 în guvernul provizoriu al generalului de Gaulle. După autodemisia lui de Gaulle în ianuarie 1946, ei s-au menținut în guvern, contribuind semnificativ la depășirea „regimului provizoriu”, la restabilirea economiei țării, la anihilarea primejdiei „dictaturii comuniste” etc. [8]. Deoarece la alegerile în prima Adunare Constituantă membrii coaliției tripartite S.F.I.O., P.C.F. și M.R.P. au obținut peste două treimi din voturi și mandate, lor le-a revenit sarcina să întemeieze Republica a IV-a. Partidul socialist, formal promarxist, dorea să depășească plăgile societății capitaliste promovând reforme sociale. Comuniștii francezi sperau să acapareze puterea pe cale pașnică și, din aceste considerente, se străduiau să se apropie cu orice preț cât mai mult de socialiști. M.R.P., prin ideologia sa democrat-creștină, se deosebea radical de aliați. Dar, prin platforma sa socială și economică, avea multiple tangențe cu socialiștii.

Or, deși membrii coaliției tripartite era împotriva restabilirii regimului interbelic, fiecare dintre ei urmărea scopuri finale diferite. În procesul conlucrării reprezentanților lor în Comisia Constituțională, îndeosebi când erau discutate chestiunile privind soarta imperiului colonial, rolul partidelor politice, prerogativele Președintelui Republicii, funcțiile parlamentului, divergențele, dar și punctele de tangență dintre membrii coaliției tripartite s-au reliefat destul de clar.

Toți membrii ei s-au pronunțat pentru substituirea imperiului colonial prin Uniunea Franceză, în cadrul căreia coloniile li se va acorda doar autonomie administrativă. Comuniștii, însă, propuneau introducerea sistemului administrativ similar celui din metropolă în toate coloniile; socialiștii și republicanii populari optau,

în schimb, pentru o abordare diferențiată, deoarece „gradul de pregătire a coloniilor pentru aceste schimbări era diferit” [9].

Pentru a înlătura dependența partidelor politice de puterile financiare, economice și străine (dependența P.C.F de Moscova – D.S.), M.R.P. propunea stabilirea unui statut constituțional al lor. Partidul comunist, la rândul său, considera posibilă „independența partidelor” doar în condițiile „abolirii puterii banilor”. El s-a opus inițiativei republicanilor populari de a fixa prin Legea Fundamentală a țării „transparența partidelor politice și controlul asupra bugetului lor” de către instituțiile statale [10]. Datorită votului favorabil al socialiștilor, Comisia Constituțională a fixat în primul proiect propunerea republicanilor populari. (În al doilea proiect constituțional, adoptat în octombrie 1946, această propunere a fost omisă. Doar parțial a fost inclusă în Constituția din 1958).

Controverse esențiale au apărut în cadrul soluționării problemei privind definirea funcțiilor și raporturilor dintre instituțiile statale centrale. Dacă republicanii populari insistau ca Președintele Republicii să fie ales de „consiliul lărgit al alegătorilor” și să posede prerogative reale, apoi socialiștii, urmași de P.C.F., vroiau un președinte ales doar de deputații Adunării Naționale, dorind ca acesta să fie un „simbol” lipsit de drepturi reale. În opinia liderilor M.R.P., Comisia Constituțională, promovând recomandarea S.F.I.O., a votat pentru un președinte „zero național” [10].

O luptă aprigă s-a dus la elaborarea capitolului consacrat puterii legislative. M.R.P. dorea un parlament bicameral, însă doar cu o cameră politică. Socialiștii au acceptat această idee. Partidul comuniștilor opta, însă, pentru o Adunare Națională monocamerală omnipotentă [11]. La etapa finală de lucru asupra acestui compartiment socialiștii și comuniștii au pactizat. Ca urmare, Constituția, considera M.R.P., instaura „regimul Adunării”, în care guvernul va fi doar „un executor docil al voinței grupului parlamentar majoritar” [12].

Însă, datorită opoziției republicanilor populari, acest proiect a fost respins prin referendumul din 5 mai 1946. Remarcând succesul, liderii partidului susțineau că „republicanii populari au demonstrat caracterul eronat al concluziei vehiculate în ajunul referendumului despre invincibilitatea P.C.F.; referendumul a confirmat că poporul francez respinge hotărât orice tentativă spre dictatură (de partid, personală sau a Adunării), rămânând adept aprig al democrației” [13].

La sfârșitul lunii iulie 1946 M.R.P. a depus în a doua Adunare Constituantă propriul proiect de Constituție. Totodată, ținând cont de corelația de forțe în Adunare, a publicat o declarație, în care a expus doar cerințele generale față de Legea Fundamentală a țării, deschizând, astfel, calea spre compromis între membrii coaliției tripartite. Declarația reclama o Constituție „ce recunoaște și garantează drepturile economice și sociale ale truditorilor (...). Excluzând orice amenințare de dictatură personală sau a unui partid, ea protejează libertatea presei, asocierii, învățământului (...), permite ca în cadrul Adunării Naționale, care controlează guvernul și adoptă legi, votul universal să fie exprimat efectiv. Iar în camera a doua asigură reprezentarea intereselor locale, profesionale, familiale (...), asigură autoritatea puterii executive (...), garantează independența justiției (...) și garantează, printr-un control al constituționalității legilor, respectarea lor” [14].

Între timp, în lupta politică s-a implicat activ și generalul de Gaulle. În cuvântarea din 14 iunie 1946, ținută la Bayeux, de Gaulle a expus cerințele sale față de viitorul regim politic francez. Multe din propunerile lui aveau tangențe directe cu proiectul constituțional al republicanilor populari din 1945: parlament bicameral; modalitatea alegerii Președintelui și extinderea prerogativelor lui; procedeele constituirii guvernului etc. Dacă de Gaulle, prin cerința de a împuternici Președintele cu funcții de „arbitru național” și șef al puterii executive, tindea spre un regim prezidențial, atunci M.R.P. a rămas adept al republicii parlamentare [15, p.10]. Partidul a promovat insistent propriile concepții. A obținut includerea unora dintre ele în al doilea proiect de Constituție, dar a acceptat și multe compromisuri. În ajunul celui de-al doilea referendum, M.R.P. a îndemnat adepții săi să susțină noua Constituție, pentru că ea „permitea instaurarea unui regim parlamentar, în care cele trei puteri (...) sunt echilibrate”, și prevedea „formarea celei de-a doua camere cu drept de inițiativă legislativă”, fiindcă „Președintele, ales prin vot secret, va fi arbitru partidelor” și pentru că „statutul Uniunii Franceze a fost elaborat conform principiilor înaintate de M.R.P.” [16].

Promovând Constituția, referendumul din 13 octombrie 1946 a confirmat stabilirea definitivă a Republicii a IV-a. „Edificatorii ei, – scrie istoricul P.Courtier, – considerau că au reușit să creeze un regim ce va asigura stabilitatea guvernului. Întreg edificiul a fost construit pe credința că tripartitismul va dura, iar partidele bine structurate și disciplinate vor exclude conflictele dintre executiv și parlament” [17, p.17]. Însă, calculele lor au fost eronate. Coaliția tripartită s-a destrămat chiar la începutul funcționării noului regim. Concurența în

timpul primelor alegeri parlamentare, lupta pentru postul de Președinte al Consiliului de Miniștri și pentru ministerele principale, revenirea politicianilor Republicii a III-a, încălcarea principiului solidarității ministeriale, dar și un factor extern – declanșarea „războiului rece” – au fost factorii principali, care au subminat coaliția guvernamentală. Odată cu excluderea miniștrilor comuniști din guvern, pe 5 mai 1947 coaliția tripartită a încetat să existe.

L.Blum, liderul S.F.I.O., a inițiat în noiembrie 1947 crearea unei noi coaliții, numită „forța a treia”. C.N. al M.R.P. a susținut inițiativa și pe 24 decembrie republicanii populari împreună cu socialiștii și radical-socialiștii au semnat „Apelul pentru forța a treia” [18, p.167]. Esența reală a noii coaliții a fost dezvăluită de radicalul A.Queille printr-o frază, reluată apoi de majoritatea cercetătorilor: „Forța a treia a fost coaliția partidelor, condamnate să trăiască împreună” [19, p.138].

M.R.P. a avut posibilități reale să influențeze, între anii 1947-1951, dezvoltarea Republicii a IV-a. În această perioadă republicanii populari au prezidat trei guverne, au fost permanent în fruntea Ministerului de Externe, au deținut alte posturi ministeriale importante. În opinia istoricului P.Gacon, M.R.P. „a devenit arbitrul și elementul central al forței a treia” [19, p.139]. Dar, în această fază de evoluție a Franței postbelice pentru conducătorii M.R.P. preocuparea centrală a devenit menținerea la putere. F.Mauriac a sesizat acest lucru, etichetând M.R.P. ca fiind „tramvaiul care se numește putere” [20, p.95]. Teza axiomatică a platformei republicanilor populari, precum că „un regim parlamentar modern este efectiv doar dacă distanțarea, diferențierea funcțiilor (instituțiilor - *D.S.*) este corelată cu colaborarea dintre puteri”, căci este nociv „a contrapune guvernul și parlamentul ca două entități suverane” [4], a rămas doar o frază. Ca urmare, în domeniul ce ține de regimul politic de stat „forța a treia” a generat mai mult fenomene negative: instabilitate guvernamentală, imobilism, degradare generală a Republicii. Doar datorită schimbării de 8 ori a guvernului ea a izbutit să subziste. Ultimul efort real al „forței a treia” a fost frontul comun contra comuniștilor și gaulliștilor în alegerile parlamentare din 1951. Însă, alianța electorală nu a rămas și o alianță guvernamentală. Când deputații gaulliști au înaintat în noul parlament un proiect de lege privind subsidierea de către Stat a școlilor libere, republicanii populari, pentru a nu-și pierde alegătorii, au votat pro, iar socialiștii contra. Ca urmare, „forța a treia” s-a scindat.

Până în 1956 Franța a fost guvernată exclusiv de cabinete ale forțelor de centru-dreapta și de dreapta. Instabilitatea guvernamentală a rămas fenomen curent și în perioada legislaturii a doua. Dar, a apărut o nouă tendință – de creștere a duratei și frecvenței crizelor, căci „în această legislatură au existat atâtea majorități, cât și probleme: politică, școlară, socială, atlantică, europeană etc.” [18, p.187]. Însă, trăsătura esențială a regimului în 1951-1956 a fost totuși „imobilismul” – o renaștere specifică a principiului lui Metternich: „a guverna neschimbând nimic” [21, p.178]. Acest mod conservativ de guvernare a permis Republicii a IV-a să mai dureze un timp.

Alegerile parlamentare anticipate, inițiate de guvernul radicalului Ed.Faur în ianuarie 1956 în scopul consolidării pozițiilor forțelor centriste, au avut rezultate inverse. Radicalii au pierdut 3 mandate, socialiștii – 11, iar M.R.P. – 12. Adunarea Națională din hexagonală s-a transformat în septagonală. După aceasta, numărul grupurilor parlamentare a crescut până la treisprezece. Fragmentarea continuă a forțelor politice a făcut regimul postbelic inoperant.

Către sfârșitul anilor '50, cu cât mai stringentă devenea rezolvarea problemelor vitale majore – extinderea economică și socială, integrarea europeană, mai cu seamă soarta imperiului colonial – cu atât mai vizibilă apărea primejdia paraliziei totale a instituțiilor statale. Dacă prima criză guvernamentală de după 1956 a fost depășită peste 21 de zile, apoi pentru a doua au fost necesare 35 de zile, iar a treia s-a soldat cu căderea, în mai 1958, a regimului.

Republica a IV-a, „un compromis ce nu întruchipa nici un ideal”, nicidecum nu a dispus de un sprijin social semnificativ. Constituția anului 1946 a fost votată aproximativ de 37% din alegători, sau din 24 567 de mii au votat doar 9 263 de mii. Amplificarea tendințelor și fragmentarea exagerată a mișcărilor politice organizate au lipsit-o și de o majoritate guvernamentală mai mult sau mai puțin stabilă. Din 1947 până în 1958 la conducerea țării s-au perindat 21 de guverne ce au avut o „longevitate” medie de 7 luni. Crizele guvernamentale au durat, sumar, 256 de zile. Deși în mass-media era criticată „dictatura Adunării Naționale”, puterea executivă slabă a Republicii a IV-a nu era compensată printr-un parlament puternic. J.Juillard, profesor de istorie la Sorbona, a dat o caracteristică dură puterii legislative, la care subscriem și noi: „Mai mult avidă de atenție decât orgolioasă, mai mult geloasă pe prerogativele sale decât preocupată de utilizarea lor, Adunarea Națională

prezenta spectacolul potențailor foarte leneși pentru a governa, dar intoleranți față de cei care încercau s-o facă în locul lor. Mult mai promptă în răsturnarea guvernelor decât în indicarea căii pe care s-o urmeze, ea nu se va decide niciodată să aleagă o politică bine chibzuită în nici un domeniu” [22, p.15]. Unul din ele a fost domeniul colonial. Franța a fost implicată, din 1945 până în 1962, în permanente războaie coloniale, care au fost pentru ea foarte costisitoare. Numai războiul din Vietnam a costat țara peste 3 000 mlrd. franci și peste 43 000 de vieți omenești. Regimul, incapabil să găsească rezolvarea plauzibilă a problemei coloniale, pentru a se menține în condițiile agravării ei, a deplasat permanent centrul puterii spre dreapta.

Multe din viciile Republicii a IV-a au fost sesizate de timpuriu de către actorii jocului politic. Printre primii au fost republicanii populari. Ei au criticat modul de funcționare a regimului și au depus eforturi pentru a-l corecta. Încă în 1946, observând că Constituția „nu corespunde întocmai cerințelor” M.R.P., conducerea partidului a declarat că va cere revizuirea compartimentelor ce prevăd prerogativele Președintelui, modalitatea investirii Consiliului de Miniștri, funcțiile puterii executive etc. [23, p.39], însă a început să promoveze metodic acest curs doar din 1949. În luna mai, la congresul partidului, vicesecretarul general A.Gortais a subliniat: „Nimeni să nu conteze pe M.R.P. pentru a îndrepta țara spre regimul vechi...” [24], iar P.H. Teitgen, denunțând posibilitatea transformării M.R.P. „într-un partid conservator”, s-a pronunțat pentru ameliorarea structurilor instituțiilor statale [25]. Președintele partidului, Bidault, în declarația guvernamentală, prezentată Adunării Naționale în octombrie a aceluiași an, a subliniat că este necesară „aplicarea unor măsuri eficiente contra crizelor guvernamentale...” [26, p.82]. Congresul următor a cerut adoptarea programului concret și obligatoriu de guvernare a „forței a treia” și elaborarea unei noi legi electorale, care „va asigura marginalizarea și minimalizarea ponderii extremelor, precum și consolidarea grupurilor parlamentare de centru-stânga” [26-349]. În debutul legislaturii a doua, M.R.P. în mod oficial și-a asumat inițiativa promovării reformei constituționale. În declarația de program, depusă în Biroul Adunării Naționale pe 5 iulie 1951, grupul parlamentar republican-popular menționa că „M.R.P., ținând cont de experiența acumulată, dorește o modificare a Constituției, în principal, pentru a consolida stabilitatea și autoritatea executivului și a ameliora colaborarea celor două camere”. Totodată, sublinia că „va insista special asupra reformării metodelor de lucru ale parlamentului” [27]. În opinia lui, principala cauză a instabilității guvernamentale era „decăderea moravurilor și iresponsabilitatea politicienilor” [28, p.5910]. În scurt timp însă membrii grupului și-au modificat pozițiile.

Primul proiect desfășurat de reformă constituțională a fost lansat de M.R.P. în aprilie 1953. Autorul proiectului, P.-C. Floret, deputat și ministru de stat, responsabil de reforma constituțională, s-a pronunțat explicit pentru schimbarea corelației de forță dintre executiv și legislativ și a propus modificarea procedurii de formare a guvernului. El cerea ca guvernul să fie investit cu o majoritate simplă de voturi, iar miniștrii să fie numiți în funcție după confirmarea Președintelui Consiliului de Miniștri. Guvernului i se acorda prioritate în procesul adoptării legilor, căci votul de încredere, cerut de el în acest caz, urma să fie aprobat printr-o majoritate simplă, pe când votul de blam, înaintat de deputați – cu o majoritate absolută de voturi. Propunea și extinderea esențială a prerogativelor legislative ale Consiliului Republicii. Doar două domenii – finanțele și relațiile externe – urmau să rămână în competența exclusivă a Adunării Naționale [28, p.5911]. Demiterea în mai 1953 a guvernului Mayer a cauzat încetarea lucrului asupra acestui proiect de reformă.

Proiectul a fost reluat peste un an de guvernul Mendes-France. Congresul al X-lea al M.R.P., constatând, cu două săptămâni înainte de investirea acestui guvern, incapacitatea parlamentului de a forma o majoritate capabilă să promoveze o politică coerentă în construcția statală, a declarat: „Noi vom susține orice inițiativă de revizuire a Constituției (...) și, pentru înnoirea, consolidarea și sporirea eficacității puterilor, considerăm necesară o majoritate bazată pe un program comun, o majoritate relativ omogenă, care ar asigura stabilitatea, autoritatea și continuitatea Statului...” [29, p.37]. Contrar acestei decizii și în pofida tangențelor evidente ale platformelor republicanilor populari și mendesiștilor în domeniul economic, social și constituțional, conducerea partidului a interzis participarea reprezentanților săi în acest guvern din cauza divergențelor dintre ei și Mendes-France pe problema integrării europene [30]. În pofida faptului că se aflau în opoziție, republicanii populari au votat reforma constituțională mendesistă, pentru că, chiar și cu lacunele ce i se atribuiau (deformată, depășită), au considerat-o totuși un pas înainte spre consolidarea Republicii a IV-a [2, p.180]. Evenimentele imediat următoare (criza guvernamentală de trei săptămâni) au reliefat necesitatea continuării procesului de restructurare a regimului. La 25 mai Adunarea Națională și la 13 iunie 1955 Consiliul Republicii au decis reluarea reformei constituționale. Iarși printre promotorii ei s-au evidențiat republicanii populari. Congresele federațiilor departamentale ale partidului din primăvara acestui an au condamnat „imobilismul”

și „instabilitatea guvernamentală” și au cerut deputaților M.R.P. să persevereze în „reformarea Constituției, în restructurarea puterilor statale” [31]. Problema, considera Menthon, se punea deja astfel: „Sau reformăm Statul, sau pierim” (Republica a IV-a – *D.S.*) [32]. R.Lecourt, în referatul prezentat congresului al XI-lea al M.R.P., a confirmat cu lux de amănunte diagnosticul pus încă în 1953 de R.Pleven Republicii a IV-a: „Franța este omul bolnav al Europei” [32]. Congresul a propus un program amplu, eșalonat în timp, de stabilire a regimului. M.R.P. s-a pronunțat pentru schimbarea corelației dintre puterea legislativă și cea executivă prin delimitarea „sferelor legislative și reglementară”, urmând ca doar prima să rămână în competența parlamentului. Autorii programului au optat în favoarea stabilirii unei proceduri clare de dizolvare a Adunării Naționale în caz de criză guvernamentală. Un accent deosebit au pus pe necesitatea „reformării regimului interior al Adunării”. Ei cereau: introducerea votului personal obligatoriu pe cele mai importante proiecte de legi, interzicerea formării grupurilor parlamentare intermediare pentru promovarea intereselor de clientelă și înguste de partid, restabilirea noțiunii de „majoritate parlamentară” prin fixarea obligativității adoptării programului de guvernare și respectarea lui de către membrii majorității pe durata legislaturii. Congresul s-a pronunțat pentru revizuirea radicală a Capitolului VIII al Constituției „în scopul asigurării dezvoltării în cadrul Uniunii Franceze a federalismului progresiv” (a colaborării Franței în cadrul Comunității sau în baza tratatelor bilaterale cu fostele colonii, devenite între timp independente – *D.S.*).

Republicanii populari au manifestat dorința clară de a revigora Republica a IV-a. Însă, realizarea acestui deziderat a devenit pentru M.R.P. în a doua jumătate a anilor '50 mult mai penibilă. În urma eșecurilor electorale, M.R.P. a încetat să mai joace rolul de „axă a majorității guvernamentale”. Din ianuarie 1956 până în noiembrie 1957 a fost în afara guvernului, deși acorda susținere cabinetului Guy Mollet. Totuși, chiar în debutul legislaturii a treia P.C. Floret a prezentat Comisiei legilor constituționale a Adunării Naționale referatul „Reforma Statului”. Sistematizând toate propunerile anterioare ale M.R.P. în această problemă, autorul a înaintat o idee nouă – necesitatea elaborării în condițiile lipsei majorității parlamentare a unei noi proceduri de revizuire a Constituției [33]. Ulterior, în paginile săptămânalului „Forces nouvelles” a fost înaintată ideea instituirii „guvernului legislaturii”. Sesiunea din decembrie 1956 a C.N. al M.R.P. a cerut guvernului socialist „să-și asume răspunderea și să elaboreze propriul proiect de reformă constituțională”. La finele acestui an, în editorialul din organul central de presă se menționa: „Anul 1957 va fi un an greu, dar hotărâtor pentru Republica a IV-a. Soarta ei depinde de rezolvarea problemei algeriene, de construcția Europei, de reforma Statului” [34]. Dar, indicând că „pentru Franța toate problemele se impun concomitent”, președintele partidului P.Pflimlin menționa: „O problemă însă le domină pe toate celelalte – reforma Constituției (...), căci nici una nu poate fi rezolvată de un Stat slab” [35]. Deoarece guvernul Guy Mollet nu demonstra prea mult zel în restructurarea regimului, M.R.P. pe 17 ianuarie 1957 a depus în parlament propriul proiect de reformă constituțională. Preambulul proiectului constata: „Regimul, în care noi activăm deja 10 ani, nu este un regim parlamentar autentic, căci nu asigură un echilibru rezonabil dintre puterile executivă și legislativă. Noi trăim sub regimul guvernării Adunării” (Naționale – *D.S.*) [36]. Autorii proiectului au condamnat acest regim, dar s-au pronunțat și contra „unui sistem prezidențial”. În schimb, au propus reformele necesare pentru stabilirea „regimului parlamentar adevărat” și pentru crearea „guvernului legislaturii”. Au propus iarăși delimitarea legislației organice de legislația reglementară și acordarea dreptului de adoptare a decretelor-lege în domeniul reglementar exclusiv guvernului. Ele urmau să fie ratificate sau respinse de către parlament doar peste un an de la ziua publicării și punerii lor în acțiune. În competența exclusivă a Adunării Naționale erau menținute: puterea constituțională, ratificarea tratatelor internaționale, drepturile fundamentale ale persoanei, legislația electorală. Demonstrând prin calcule că cele mai multe guverne au fost răsturnate de deputați în legătură cu problemele financiare, republicanii populari au propus ca „deputații să fie lipsiți de dreptul de a înainta proiecte de legi, care necesitau majorarea cheltuielilor bugetare”. „Guvernul legislaturii” doreau să-l constituie prin „investirea Președintelui Consiliului de Miniștri pentru întreaga legislatură cu o majoritate absolută de voturi” și prin modificarea procedurii de demitere a guvernului. În proiect se specifica că guvernul „poate fi demis doar după 18 luni de activitate prin adoptarea unei rezoluții de neîncredere constructivă cu o majoritate absolută de voturi”. Adică, concomitent cu votul de neîncredere, opoziția era obligată să înainteze, în decursul a 24 de ore, propriul candidat la postul de președinte al guvernului. Această procedură urmărea și scopul de a înlătura practica frecventă a votului comun al extremelor de stânga și de dreapta. Totodată, guvernului i se acorda dreptul de a decide dizolvarea parlamentului, dar tot după 18 luni de funcționare.

După demiterea, în mai 1957, a guvernului Guy Mollet republicanii populari au declarat că „M.R.P. va susține doar guvernul, care se va obliga să reformeze instituțiile statale, și va participa doar într-un guvern majoritar” [37]. Aceste condiții au fost satisfăcute de radicalul F.Gaillard, care în noiembrie 1957 a format „guvernul unității naționale”. În afara lui au rămas doar comuniștii și poujadistii, adică forțele extremiste de stânga și de dreapta. Republicanul popular R.Lecourt a fost numit în noul cabinet în funcția de ministru al justiției. Sub conducerea lui, un grup de experți a elaborat proiectul reformei constituționale. Dar, în aprilie 1958 acest guvern a căzut și reforma iarăși a rămas suspendată.

Evenimentele drastice din mai 1958 – puciul colonialiștilor extremiști din Algeria – au întrerupt aceste interminabile încercări de reformare a Republicii a IV-a și au deschis calea liberă pentru revenirea la putere a generalului de Gaulle.

Mișcarea Republicană Populară, unicul dintre partidele franceze, s-a proclamat „partid al Republicii a IV-a”, subliniind astfel hotărârea sa de a transforma radical regimul politic de stat și, prin el – societatea franceză. În cele două proiecte de Constituție (august 1945, ianuarie 1957) și cinci proiecte de reformare a Constituției anului 1946 ei au optat pentru constituirea unei „Republici parlamentare, democratice și populare” [36], în care instituțiile puterii centrale, emanație a suveranității poporului, urmau să constituie un bloc unitar, bine echilibrat prin o strictă delimitare și reglementare a funcțiilor și prerogativelor lor. Perseverând în promovarea acestei reforme, republicanii populari vroiau, considerăm, să stopeze practica utilizării principiului divizării puterilor ca paravan pentru a se masca supremația unei puteri (în anii Republicii a IV-a a Adunării Naționale) asupra celorlalte. Totodată, s-au pronunțat pentru extinderea semnificativă a funcțiilor Statului. Îndeosebi, au reclamat insistent necesitatea implicării lui directe în viața economică și socială, în scopul depășirii aspectelor slabe ale capitalismului liberal și asigurării condițiilor și posibilităților reale, necesare prosperării generale a cetățenilor țării.

Corelația de forță, care s-a stabilit în Franța postbelică, uzura prin putere a partidului, politicianismul unora din liderii lui, alte cauze similare n-au permis republicanilor populari să-și realizeze în practică proiectele constituționale, dar prin activitatea lor în acest domeniu, prin agitația permanentă în favoarea reformării Republicii a IV-a ei au pregătit (adesea în pofida dorințelor lor subiective) terenul pentru substituirea acestei Republici prin una nouă, iar Constituția anului 1958 a realizat practic ideea, atât de îndelung promovată de către republicanii populari, instituirii unui guvern stabil și capabil de acțiune.

Referințe:

1. Manifeste M.R.P. // Forces nouvelles, 1954, 4 decembre.
2. Bichet R. La démocratie chrétienne en France. Le Mouvement Républicain Populaire. - Besançon, 1981.
3. Forces Nouvelle, 1945, 24 avril.
4. Projet relatif a la Constitution... Fiche. Série C, no.1.
5. Forces Nouvelle, 1945, 1 septembre.
6. Forces Nouvelle, 1945, 17 mars.
7. Крылов И.С. Аппарат государственного управления современной Франции. - Москва: Наука, 1982.
8. Sans liberté pas de République. Programme M.R.P. // Forces nouvelles, 1946, 24 avril-4mai.
9. Forces Nouvelle, 1946, 5 janvier.
10. Forces Nouvelle, 1946, 12 janvier.
11. L'Humanité, 1945, 29 septembre.
12. Forces Nouvelle, 1946, 2-27 avril.
13. Forces Nouvelle, 1946, 23-30 mai.
14. Forces Nouvelle, 1946, 11-18 mai; 20-27 juillet.
15. Gaulle Ch. de Discurs et messages. Dans l'attente. - Paris, 1970.
16. Forces Nouvelle, 1946, 29 septembre; 6 octobre; 13 octobre.
17. Courtier P. La Quatrième République. - Paris: PUF, 1975.
18. Fauvet J. La IVe République. - Paris: Librairie Artheme Fayard, 1979.
19. Gacon J. 1944-1958. Quatrième République. - Paris: Editions sociales, 1987.
20. Letamendia P. Le M.R.P. - Bordeaux, 1975.
21. Молчанов Н.Н. Четвертая республика. - Москва: Изд.-во социально-экономической литературы, 1965.
22. Juillard J. La IV-e République (1947-1958). - Paris: Calman-Levy, 1968.
23. Duverger M. La démocratie sans le peuple. - Paris: Editions du Seil, 1967.
24. Forces Nouvelle, 1949, 6-13 octobre.

25. Le Monde, 1949, 30 mai.
26. L'Année politique 1949. - Paris, 1950.
27. Le Monde, 1950, 20 mai.
28. Débats. L'Assemblée Nationale. 2-e législature. Session de 1951. Du 5 juillet au 3 septembre 1951. Vol.1. - Paris, 1953.
29. L'Année politique 1953. - Paris, 1954.
30. Forces Nouvelle, 1954, 5 juin.
31. Forces Nouvelle, 1955, 26 mars.
32. Forces Nouvelle. Spécial congrès, 1955, 28 mai.
33. Forces Nouvelle, 1956, 7 juillet.
34. Forces Nouvelle, 1957, 5 janvier.
35. Forces Nouvelle, 1957, 1 juin.
36. Forces Nouvelle, 1957, 19 janvier
37. Forces Nouvelle, 1957, 2 novembre.

Prezentat la 22.06.2011